

יפה ברלזביץ

סיפורו של

ג'ורג' באסאני

(עם הופעת "פינצ'ו קונטיני")

לאחרונה הגישה לנו הוצאת "עם עובד" בספריה לעם סיפור מפרי עטו של סופר איטלקי-יהודי בשם: ג'ורג' באסאני. מר באסאני שהוא עתה בשנות הארבעים לחייו חי ברומא ומשמש כעורך של הוצאת ספרים גדולה, וכן כמרצה מן המניין באקדמיה האיטלקית הלאומית לאמנות הדרמה. מר באסאני פרסם כבר כמה ספרים כמו: "סיפורי פרארה", "משקפי הזהב", "מאחורי הדלת", ו"אילו ספרו זה, שרואה אור עתה אצלנו, "גן פינצ'ו-קונטיני", זכה ל"תפוצה בלתי רגילה ואף הוכתר בפרס ויארג'ו.

ואמנם ספרו של באסאני עשוי לעניין את הקהל הישראלי מכמה בחינות. בחינה ראשונה: בהיותו יהודי איטלקי הוא פורש בפנינו הווי חיים יהודיים ערים בחלק ארץ ובשנים, שאולי ידועים מדוקומנטים, אך מעולם לא מתוך הספרות. באסאני מעלה בפנינו צעיר יהודי החי את השנים שלפני מלחמת העולם השנייה בפרארה שבאיטליה. אף על פי שהוא אינו לוקח חלק בעסקנותה הציבורית, לא האיטלקית ולא היהודית, הרי הוא ער למתרחש ומגיב על כך. בעיקר בחושו על בשרו את האנטישמיות ההולכת ופוקדת אותו ואת הטובים שבידידיו (אין מרשים להם להשתתף במועדן הטניס העירוני). מאידך הוא אינו דתי, מבגד רוחו הוא מדיר רגליו מבית הכנסת, אולם היהדות שבו היא חלק בלתי נפרד ממנו: זכרונות הילדות הם יהודיים, הבית הוא יהודי, התנהגות האב, החגים ודרך חינוכו. אף התינוקותו היא יהודית, כאשר הוא מ"עלה סופרים ואמנים (הוא כותב די"סרטיצה על אמנות איטליה בימי הביניים) הרי תמיד הוא מציין את התמוצא של האמן: אם הוא יהודי אם לא, וכך גם בכל השטחים: אם החברתיים ואם הלימודיים, כאשר הוא מתאר את היחסים הראשוניים שלו בינו ובין משפחת פינצ'ו-קונטיני והכוונה בעיקר למיקול ולאלברטו, ביניהם הוא כותב: "היה תמיד משהו אינטימי יותר ביחסים שביני ובין אלברטו ומיקול... כמו בן: ראשית, היינו יהודים, וזה בל"בד די בו".

מו: יחסו של באסאני ליהדות? קשה לקבוע, הוא גם אינו מדבר על כך בברור. את הסתייגותו מכיתת כנסת אפשר להבין כהתנגדות טבעית של צעיר מתבגר הצועד את ראי שית צעדיו העצמאיים. הונגדות זו המוצאת ביטוי לא רק בהתרחקות מן הכנסת, אלא גם בהתרחקות מן ההורים, בבחירת מקצוע הנוגד לדעת (ספרות במקום רפואה) וכן בשתיקה עמוקה שאינה מספרת ולא כ"לום על מעשיו ומחשבותיו. לעומת התרחקות פיזית זו מן היהדות ומבית הכנסת הרי שהתרחקות נפשית סנטימנטלית אינה יכולה להוצר, הרי א' ועצם היותו יהודי הוא חלק מ"הותי ממנו, לפיכך כפי שצינו האסוציאציות הן יהודיות, הדימויים וכמו בזכרונות הילדות הבאים כאן לעיתים.

בחינה שניה היא: יהדות איטליה. אמנם יהדות פרארה אינה יהדות איטליה כולה אך יש בה ולו רק כדי לרמוז על שכבות שונות ביהדות זו. אנו פוגשים באותה משפחה אצילית בשם פינצ'ו-קונטיני: האב הוא פרוי פסור למדעי היהדות. משפחתם עשירה והם נבדלים משאר יהודי המקום בעשרם ובהשכלתם. הם חשים עצמם

כיהודים עליונים עד כדי כך שיש להם בית כנסת משלהם, ורק ער התעצמות התנועה הפשיסטית הם מו"אילים להתחבר אל הקהילה היהודית המקומית. אלה היחסים שבין היהדות האיטלקית בינה לבין עצמה, ומה יחסה אל היהדות הכללית? כאן עור לה ומוחש יחס של זלזול מעט, ו"אפילו התבכרות אל היהודים האשכנזים ובעיקר אל יהדות מזרח אירופה. (בתאורו את המשרתת הגרמנית — יהודיה כערך זר ואקוטי).

הבחינה השלישית אינה נוגעת עוד בבחינה התימטית אלא בדרך כתיבת הספר, לבחינתה הצורנית. מר באסאני בחר להעמיד את ספור הדברים על צידם הריאלי ביותר, הוא נאמן למקום, לרחובותיו למקום היילוי על תאור פרטיהם ביותר. אך עם זאת אין זה "ריאליזם אמת" הרי איל והוא עוטה באותה ראייה סובייקטיבית שהיא ספיציפית למחבר, ראייה שהיא פיוטית מאוד, מלאת רגש הגובל עם הרגשת חלומיות מ"סוימת. הרחובות אמנם בהם הולך המתבר הם רחובות פרארה, אך הליכתו בהם ודרך תאוריו אותם, הרי הם הופכים לרחובות אחרים משופעים בהוויתו של בחור אוהב והווה מתלבט בתשוקות אהבתו ונאבק לעצור בעדה כי עקרה היא. ראייה מ"יחדת זו המתפשטת בעת ובעונה א"חת על שני מישורים: הריאלי והעל"ריאלי, היא היא מצייגות את י"ד כ"תינו של ספר מעניין זה.

הספר נכתב לכאורה בפרשת זכ"רונות אוטוביוגרפיים, המספרים על אהבתו של צעיר יהודי לאותה בת טובים יהודית ממשפחת פינצ'ו-קונטיני. עיקר הספור סובב על היחסים שביניהם, יחסים שמתפתחים בהדרגה איטית ורק לבסוף בא מצב זה לידי משבר: אהבתו מערערת את העמדתו כמאהב ומיקול דוחה אותו בגס: מעליה. על אף הגימה הטריגית של אהבה נכזבת מחד ולחש ה"אנטישמיות מאידך. הרי הדברים כ"תובים בדרך שקטה מאוד וכפי ש"צינו חלומית משהו ומתרפקת. לפיכך הטרגדיה של הצעיר היהודי וה"אוהב מצטלצלת באזנינו, בדממה זו, ברעם עז כל כך כשהדיו עושים ב"יתר שאת.

הסיפור על משפחת פינצ'ו-קונטיני בא לידי גילוי בשתי דרכים. בפתיחה לספור מצטט המחבר את שיודע הוא על המשפחה מדברי הימים, ה"יינו: מסיפורי הרחוב היהודי ואנ"שיו. כאן מובאים פרטים יבשים דקור מונטריים ביוגרפיים ממש על בני המשפחה, המוצאות אותם, המקרים הטרגיים בחייהם, דרך נישואיהם ו"מותם. כל זאת נמשך עד הגיעו לצ"עירים שבמשפחה מיקול ואלברטו. בחלק השני שהוא ההתוודעות. משי תנה גם דרך הכתיבה. המשפחה מתקרבת אלינו יותר יותר, הפרטים ה"יבשים מתעלמים ובמקומם באים פרטים של התרשמות, של התייחסות אישית רגשיים והגיגיים. שתי דרכים להכרות זו: הפורמלית והאישית באות אמנם זו לצד זו, אולם לבסוף משי לימות זו את זו. גם המחבר אינו מ"סיים בסוף ספרו את הפרשה, אלא רומז לנו כי את סופה נוכל למצוא בפרק הראשון, הביוגרפי שם הוא מספר כי סופה של משפחה זו שנשי"מדה במחנות ההשמדה של הנאצים בגרמניה.

כך שלסיכום נומר: שלספרייה תרגומינו העבריים נוסף ספר נאה ובעל יחוד, שיהנה כל קורא השולח עיניו לשורותיו.